

Prezime Topići u hrvatskoj etnofarmaciji

Glibota, Milan; Kujundžić, Nikola

Source / Izvornik: **Farmaceutski glasnik, 2011, 67, 631 - 634**

Journal article, Published version

Rad u časopisu, Objavljena verzija rada (izdavačev PDF)

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:163:560138>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-11-29**

Repository / Repozitorij:

[Repository of Faculty of Pharmacy and Biochemistry University of Zagreb](#)

Prezime Topići u hrvatskoj etnofarmaciji

MILAN GLIBOTA¹, NIKOLA KUJUNDŽIĆ²

¹Matica hrvatska, Imotski

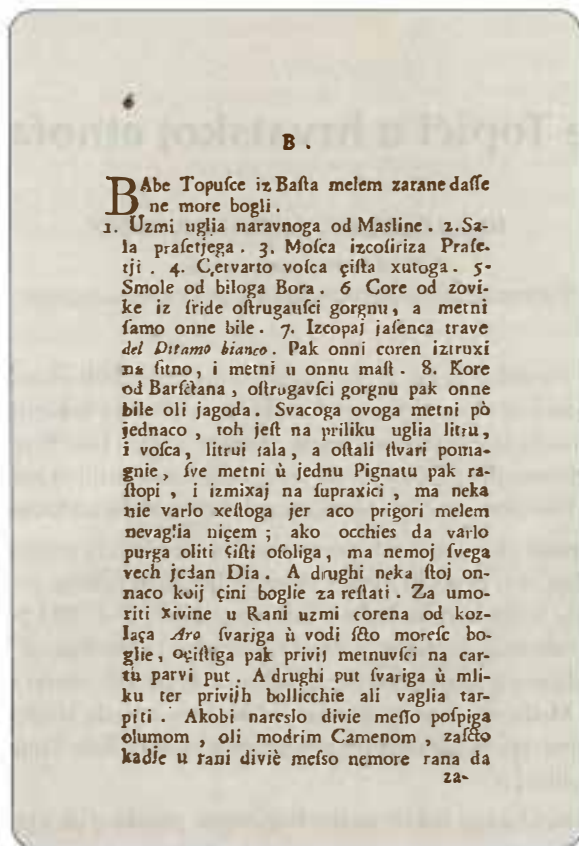
²Farmaceutsko-biokemijski fakultet Sveučilišta u Zagrebu

Tradicija pučke medicine često se održavala unutar pojedinih obitelji nasljeđem kroz više pokoljenja, ponekad više stotina godina. Pri proučavanju ljekaruša iz različitih vremena, zamijetili smo da se više puta spominje prezime Topići. Iako bi trebalo mnogo više truda da se ta prezimena dovedu u izravnu vezu, ovdje ćemo iznijeti samo nekoliko informacija, natuknica i komentara čime želimo potaknuti možebitno temeljitije istraživanje.

Svakako najpoznatiji pisani spomen prezimena Topići, vezan za etnomedicinu, odnosno etnofarmaciju, nalazi se u prvoj hrvatskoj tiskanoj Ljekaruši *Likarije priprostite* (tiskana u Veneciji 1775.), koju je napisao fra Luka Vladimirović (1718.–1788.) pod imenom kneza i viteza Jurja Vladimirovića, *poglavice rimskog i bosanskog i vlastelina od starih vikova neretvanskog* (1). U predgovoru svoje Ljekaruše Vladimirović navodi imena 27 osoba od kojih je uzimao recepte. Među njima je i pet imena od *Makarske* među kojima je i *Baba Topuša od Basta*. Nju posebno spominje opet pri opisu prvog recepta *Babe Topuše – melem za rane da se ne more bolj* (slika 1.).

Valja podsjetiti na običaj u nekim našim krajevima, posebice ukorijenjen u Dalmatinskoj zagori, da se udane žene naziva prema jednom obliku patronima – djevojačkoga prezimena (Čelić – Čeluša, Matković – Matkuša, Topić – Topuša). Ivan Lovrić u svojoj knjizi *Bilješke o putu po Dalmaciji opata Alberta Fortisa* tiskanoj 1776. u Veneciji (2), kritički se odnosi prema Luki Vladimiroviću i njegovoj Ljekaruši, ali i napominje da je *Baba Topuša* bila kao narodna liječnica vrlo poznata u vrijeme objavljivanja Vladimirovićeve Ljekaruše.

Baba Topuša bila je iz Topića, planinskog zaselka Baške Vode u podnožju Biokova. Prema usmenoj predaji, Juraj Granić-Topo, rodonačelnik današnjih Topića, izbjegao je u današnje Topiće u Baškoj Vodi iz Medov-Doca u Imotskoj krajini oko 1700. bježeći pred Turcima. Nadimak Topo dobio je jer je bio šepav, a po njemu su Granići dobili novo prezime Topići. Imao je petoricu sinova: Andriju, Grgu, Miju, Nikolu i Martina. Juraj Granić Topo umro je 19. siječnja 1735. Ženio se dvaput, a drugoj je supruzi bilo ime Kata, za koju popis Basta – Baške Vode kaže da su joj bile 82. godine, što znači da je rođena 1690. Obitelj je 1772. živila u velikoj kućnoj zadrugi koja je te godine brojila 31 člana, a nedugo nakon toga braća su se podijelila, jer 1772. u Bastu nalazimo pet samostalnih obitelji Granića Topića. Jure Granić Topo se u današnje Topiće doselio između 1695. i 1718. Naime, Graniće Topiće ne nalazimo u mletačkome popisu Basta iz 1695., a 1718. je Jakovu Kačiću i Ivanu Dugašu u Makarskoj platio dohodak za 1718., kada se prvi put spominju Granići Topići u Bastu. Jurin sin Ivan imao je suprugu Lucu, Andrija Katu, Nikola Cvitu, Mio Mandu i Martin Mandu. Svi su Jurini sinovi sklopili brakove između

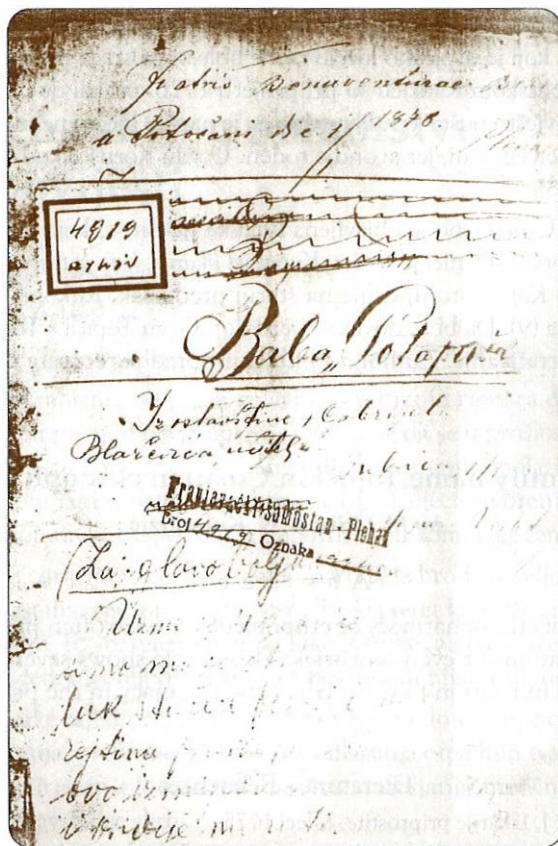

Slika 1. Recept iz Vladimirovićeve ljekaruše u kojem se spominje *Baba Topuša*

1735. i 1750. pa su njihove supruge u vrijeme kada Vladimirović tiska svoju ljekarušu 1775. žene u dobi između 50 i 65 godina. Vjerujemo da je njihova svekrva Kata, koja je tada imala 85 godina, »Baba Topuša» od koje je Vladimirović uzeo recepte za svoju ljekarušu (3).

Fra Josip Dobroslav Božić koji je živio i djelovao u Bosanskoj Posavini, napisao je svoju ljekarušu 1878., a zvala se *Baba Potopuša* (slika 2.). Autori koji su Božićevu ljekarušu obradili i objavili doveli su u pitanje tumačenje učitelja Gabrijela Blaževića (4), koji je bio vlasnikom ljekaruše do svoje smrti 1932., da je Božićeva ljekaruša dobila naziv *Baba Potopuša* zato što su je krali jedni od drugih pa su umjesto »ukradena» govorili »potopila se». Ako je ova ljekaruša otuđena od pravoga vlasnika, prozvana *Potopuša*, nije jasno zašto bi se zvala *Baba*? Zbog toga autori dovode u vezu *Babu Potopušu* s Vladimirovićevom *Babom Topušom*. Slično, iako neizravno, to čini Z. Devetak (5).

U Bosansku Posavinu se u drugoj polovini XVIII. stoljeća doseljavaju stanovnici iz Imotske krajine, Makarskog primorja, Vrgorske krajine i zapadne Hercegovine, a njihovo se doseljavanje može konkretnije pratiti od 1763. od kada imamo sačuvane matične knjige

Slika 2. Naslovna stranica Božičeve ljekaruše *Baba Potopuša*

krštenih, vjenčanih i umrlih, kada se prvi put naseljavaju u Bosanskoj Posavini. Pod mletačkom vlašću život je bio težak, a nakon rata između Austrije i Turske od 1788. do 1791. katolički stanovnici Bosanske Posavine svrstali su se uz Austriju pa su nakon sklopljenog mira u Svištovu 4. kolovoza 1791. morali bježati, a na opustjela zemljišta, čiji su vlasnici bili turski feudanci, naseljavaju se stanovnici iz spomenutih područja. Za neke od njih navedeno je selo i kraj iz kojeg su se doselili, a najviše ih je bilo iz Imotske krajine. U selo Sočane blizu Plehana naselili su se Topići, a matične knjige ih bilježe 1770. Nažalost u opasci u matičnoj knjizi za Topiće, kao i za neke druge, nije navedeno odakle su se doselili, ali možemo pretpostaviti da su iz Basta-Baške Vode i da su prenijeli znanje o liječenju, usmeno ili zapisano, jer se receptima *pomaga i po njima živja*, kako je napisao don Petar Bartulović-Puović, autor *Različitih likarija tiskanih 1779.* (6).

To nisu jedini Topići koji su bili upućeni u narodno liječenje. Dušan Bcrić je, radeći kao nastavnik na nižoj gimnaziji u Vrgorcu 1945. čuo za *Babu Topušu* iz Zavojana u Vrgorskoj krajini (6). Topići su 1746. živjeli u selu Ravči kod Vrgorca. Prema stanju duša župe Zavojane iz 1744., u Zavojanima nije živjela nijedna obitelj Topića. Možda su se kasnije

naselili. U selu Trolokvama kod Lećevice u Dalmatinskoj zagori oko 1726. živio je pučki liječnik Ivan Topo, koji je uspješno liječio razne bolesti pa su ga pozivali i u druga mjesta (7). Nadbiskupu splitskom Kadčiću su pri posjetu 1726. pričali da uspješno liječi rane i druge bolesti te da vješto pušta krv. Navodno ga je naučio liječiti neki Kušan u Bristovici, a njega Turčin u Hercegovini, jer je ondje rođen. U selu Korušce kod Lećevice 1711. žive tri obitelji Topića (8).

U izdanju HAZU nedavno je objavljena *Omiška ljekaruša*, koja je bila vlasništvo don Grge Topića, a na prvoj stranici je naslov *Knjige od likarije, koja je trava zašto dobra*, a istom rukom je zapisano *Kopia*, što upućuje na stariji predložak. Rukopis je napisan bosančicom iz 18. stoljeća (9). Da bi se dovelo u vezu don Grgu Topića s Topićima iz Basta trebalo bi dodatno istraživanje. Zanimljiva bi bila usporedba recepata iz svih spomenutih ljekaruša.

The family name Topići in Croatian ethnopharmacy

by M. Glibota, N. Kujundžić

A b s t r a c t

The traditions of ethnopharmacy or ethnomedicine were often preserved by families over several generations or even centuries. This article shows several mentions of the Topić family name in relation to Croatian ethnopharmacy in the period from 1726 to 1878.

Literatura – References

1. Vladimirović J, Likarije priprostite, Mleci 1775.
2. Lovrić I, Bilješke o putu po Dalmaciji opata Alberta Fortisa, Zagreb: 1948.
3. Juriši K, Iz prošlosti zaseoka Topići, Baška Voda: Svjetionik, V–VIII 1970.–1973., Ispisi iz Matičnih knjiga župe Bast–Baška Voda 1735.–1825. Ispise uradio Nikola Mandić
4. Kujundžić N, Glibota M, Bival M, Ljekaruša fra Dobroslava Božića iz godine 1878., Farm. Glas. 2006; 62: 669–701.
5. Devetak Z, Fra Vladimirović L, Likarije priprostite, Split – Zaostrog: Zbornik »Kačić«, svezak XXXIV, 1999.
6. Berić D, »Različite likarije« Petra Bartulovića – Puovića, Iz Hrvatske medicinske prošlosti Zagreb: ZLJH, 1954.
7. Matas M, Mučko – lećevački prostor, Zagreb: Geografsko društvo Hrvatske, 1993.
8. Katić L, Povijesni podaci iz vizitacija trogirске biskupije u XVIII st., Starine 48, Zagreb: JAZU, 1958.
9. Grmek MD, Rukovet starih medicinskih, matematičko-fizičkih, astronomskih, kemijskih i prirodoslovnih rukopisa sačuvanih u Hrvatskoj i Sloveniji, Rasprave i građa za povijest nauka, Knjiga I, Zagreb: JAZU, 1963.

Primljeno 10. svibnja 2011.